

Джейн Остен

Нортенгерське
абатство

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2023

РОЗДІЛ І

Навряд щоб хтось, коли-небудь забачивши Кетрін Морланд у дитинстві, міг подумати, що вона народжена стати героїнею роману. Становище в суспільстві, характери її батька й матері, її особисті якості та схильності — ніщо не провіщало цього. Її батько був священником, не затурканим і не бідним, дуже шанованим, мав звичайнісіньке ім'я Річард і не був вродливим. У нього були чималі статки, а до того ж іще дві парафії, тож тримати дочок у чорному тілі звички він не мав. Мати її була жінкою простою й практичною, вдачею добросердна і, як не дивно, на здоров'я не скаржилася. До народження Кетрін вона вже мала трьох синів, а давши життя дочці, згодом спородила на світ ще шістьох дітей, ростила їх усіх і насолоджувалася добрим здоров'ям. Родину, що має десятьох дітей, завжди називають чудовою родиною, де голів, рук і ніг цілком достатньо; але Морланди не могли претендувати на цей епітет, бо вони аж ніяк не вирізнялися привабливою зовнішністю; і Кетрін упродовж багатьох років була такою ж незугарною, як і кожен з них. Вона була дуже худа й незграбна, шкіра — бліда, волосся — темне і пряме, риси обличчя — грубі, а щодо її вдачі, то вона ще менше пасувала для героїні роману. Їй завжди подоба-

лись усі хлопчачі ігри; крикетові вона віддавала перевагу не тільки перед ляльками, але навіть перед такими більш піднесеними дитячими розвагами, як виховання мишеняти, годування канарейки чи поливання трояндового куща. Праця в садочку була їй справді не до смаку, а якщо вона й збирала квіти, то робила це ніби на зло — принаймні так могло здатися, судячи з того, що вона завжди зривала саме ті квіти, торкатися яких їй забороняли. Такими були її схильності. І так само мало обіцяли її здібності. Вона ніколи не могла щось вивчити чи зрозуміти, перш ніж хтось їй пояснить, — а часом і після того, бо вона подеколи бувала неухажною, а інколи навіть тупуватою. Упродовж трьох місяців мати втовкмачувала їй у голову «Прохання жебрака», і все ж її молодша сестра Саллі декламувала цього вірша краще. Не те щоб Кетрін була безнадійно недолугою — зовсім ні. Байку про «Зайця та його друзів» вона вивчила так само швидко, як це зробила б кожна англійська дівчинка. Мати хотіла, щоб вона навчалася музиці. І Кетрін була впевнена, що уроки музики їй сподобаються — адже вона так любила барабанити по клавішах старих занедбаних клавікордів. Отже, у вісім років вона почала вчитися музиці. Вона провчилася рік, і їй забракло сили; і місіс Морланд, яка ніколи не примушувала своїх дочок робити те, до чого в них не було здібностей чи бажання, дозволила їй покинути музику. День, коли Кетрін розсталася з учителем музики, був одним із найщасливіших у її житті. Здібності дівчини до малювання теж не були винятковими, хоча, коли їй щастило випросити в матері конверт від листа чи якийсь інший клаптик паперу, вона використовувала його до самих країв, малюючи будиночки й деревця, курочок і курчаток, які мало чим відрізнялись одне від одного. Писати й рахувати її вчив

батько, а уроки французької мови їй давала мати. Її успіхи не були блискучими, і вона всіляко ухилялася від занять. Але що за характер це був — дивний, незбагнений! За всіх ознак зіпсованості вона, проте, не була злою чи жорстокою, тільки подеколи бувала впертою, майже ніколи ні з ким не сварилася, була доброю з дітлахами, якщо не брати до уваги того, що інколи їй були властиві спалахи тиранства. Вона росла, однак, галасливою й пустотливою дитиною, відчувала огиду до чистоти й порядку і над усе на світі любила скупуватися по зеленому схилу пагорка за будинком.

Такою була Кетрін Морланд у десять років. У п'ятнадцять років вона погарнішала, почала завивати волосся й мріяти про бали. Її обличчя округлилося, на щоках з'явився рум'янець, і її риси пом'якшали; очі стали виразнішими, а фігура — більш гармонійною. Вона перестала бути нечепурою й почала стежити за собою, зробившись не тільки гарненькою, але й охайною. І тепер їй було приємно чути розмови батька й матері щодо її зовнішності. «Кетрін починає виглядати зовсім непогано. Тепер вона майже гарненька!» — чула вона час від часу. І яке це було задоволення! Виглядати *майже* гарненькою для дівчини, яку упродовж перших п'ятнадцяти років життя вважали гидким каченям, — втіха значно відчутніша, ніж усі втіхи разом узяті, які випадають на долю дівчинки, що вродилася кралею.

Місіс Морланд була дуже доброю жінкою і хотіла, щоб її діти мали все, що їм слід мати. Але головний її клопіт полягав у тім, що вона народжувала й виховувала дітей, тож старші доньки опинялися мимохіть полишеними на самих себе. І тому було не дивно, що Кетрін, від природи позбавлена всього героїчного, у чотирнадцять років віддавала перевагу крикету, бейсболу, їзді верхи та прогулянкам перед читанням, принаймні перед серйозним читанням. Бо вона

була не від того, щоб узяти до рук якусь книжку із захопливими розповідями. Але між п'ятнадцятьма й сімнадцятьма роками вона почала готуватися стати героїнею. Вона прочитала всі твори, що їй належало прочитати героїням романів, яким необхідно мати запас цитат, таких корисних і втішливих у їхньому житті, що дуже мінливе в їхньому віці.

Від Поупа вона навчилася засуджувати тих, хто,

Прикинувшись нещасним, вислизнути прагне...

Від Грея дізналася, що

Самотньо квітне так багато квітів,
Втрачаючи в повітрі запах свій.

Томсон відкрив їй, що

Це так чудово...
Вчити молодих стріляти!

А з творів Шекспіра вона дістала величезний запас відомостей, і, зокрема, що

Найнепомітніша дрібниця
Не менше переконує ревнивця,
Ніж докази, що у Святім письмі;

що

Маленький жук, розчавлений ногою,
Таке ж страждання відчуває,
Як і гігант, що розстається зі своїм життям;

і що

Молода закохана жінка завжди виглядає
Неначе статуя Терпіння,
Що посміхається до Горя.

Щодо цього її успіхи були цілком задовільними, як і щодо багато чого іншого. Бо, хоч вона й не вміла писати сонети — вона привчила себе їх читати. І хоч їй, напевно, не судилося викликати захоплення у публіки виконанням на фортепіано прелюдії, яку сама написала, вона, однак, уміла подовгу слухати гру інших музикантів. Найвразливішим місцем Кетрін було малювання, на якому вона зовсім не розумілася — аж так, що її вміння малювати забракло б навіть на те, щоб зробити побіжний начерк профілю коханого. І, коли б вона й зробила таку спробу, все одно ніхто не сказав би, як невдало він виконаний. Тут вона не могла змагатися з жодною героїнею роману. Але досі про цю ваду вона навіть не знала, бо в неї не було коханого і їй нічого було намалювати. Попри те, що їй уже виповнилося сімнадцять років, вона ще не зустріла вартого уваги юнака, який міг би полонити її серце, і жодного разу ніхто в неї не закохувався і навіть не захопився, бодай би на одну мить. Це й справді було дивним! Але чимало дивних речей можна пояснити, якщо дошукатися їх причин. Поблизу не було жодного лорда і навіть жодного баронета. Серед знайомих Морландів не було жодної родини, яка б виховала знайденого на порозі свого будинку хлопчика невідомого походження. У її батька не було вихованця, а місцевий сквайр не мав дітей.

Але якщо юній дамі судилося стати героїнею, вона нею стане, — дарма що її підвели сорок родин, які живуть по сусідству. Щось неодмінно станеться, і герой опиниться на її шляху.

Містер Аллен, якому належали майже всі землі навколо Фуллертонна — села в Вілтширі, де жили Морланди, мав вирушити до Бата для лікування подагри; і його дружина, добросердна жінка, яка дуже любила міс Морланд і, мабуть,

здогадувалася, що коли з юною леді не трапляється ніяких пригод у рідному селі, то їх слід шукати десь-інде, запросила Кетрін поїхати разом з ними. Містер і місіс Морланд поставилися до цього запрошення цілком прихильно, а Кетрін була дуже задоволена.

РОЗДІЛ II

До всього того, що вже було сказано про зовнішність і розумові здібності Кетрін Морланд у ту пору її життя, коли вона мала зазнати пригод, перебуваючи півтора місяця в Баті, читачеві можна повідомити — на той випадок, якщо наступні сторінки не дадуть йому певного уявлення про її душу, — що в неї було ніжне серце, відкрита й весела вдача, позбавлена будь-якої зарозумілості чи манірності, невимушені манери, які ще донедавна виказували дитячу незграбність і сором'язливість, приємне обличчя, що інколи здавалося навіть гарненьким, і, як і в багатьох сімнадцятилітніх дівчат, багато в чому недосвідчений розум.

Що ближчою була хвилина від'їзду, то більше непокоїлася місіс Морланд. Її люба Кетрін за час жахливої розлуки могла наразитися на безліч небезпек. Материнське серце млоїли погані передчуття, а в останні два-три дні перед від'їздом дочки у неї раз по раз наворачалися на очі сльози. І, звичайно, під час прощальної розмови з материнських мудрих уст повинна була злетіти найважливіша й найкорисніша порада. У таку хвилину з її душі не могло не вихопитися застереження щодо підступних лордів і баронетів, які тільки про те й думають, щоб заманити юних дівчат до своїх віддалених маєтків. Та й чом би про це не думати? Але місіс Морланд так мало знала про лордів і баронетів, що навіть не мала уявлення про їхню зіпсованість і не підозрювала про

лихо, що його вони могли завдати її дочці своїми підступами. Її застереження обмежилися такими словами:

— Будь ласка, Кетрін, йдучи з балу, тепло закутуй шию, і мені б хотілося, щоб ти записувала свої витрати — я дам тобі для записів оцю маленьку книжечку.

Саллі, чи, вірніше, Сара (бо яка ж юна дама, що належить до кола незаможних дворян, досягнувши шістнадцяти років, зберігає своє справдешнє ім'я?), судячи з усього, мала стати на цей час близькою подругою й повірницею своєї сестри. Проте, хоч як це дивно, вона не наполягала на тому, щоб Кетрін надсилала їй листи з кожною поштою, і не взяла з неї обіцянки розповідати їй про кожного нового знайомого і про кожен поворот цікавої розмови. Фактично в усьому, що стосувалося цієї важливої поїздки, Морланди виявили спокій і помірність, цілком властиві звичайним почуттям у звичайних людей, аж ніяк не схожі на ті вишукані почуття й піднесені переживання, які зазвичай відчуває героїня роману, уперше покидаючи рідну домівку. Її батько, замість того щоб дати їй банківський ордер на необмежену суму або хоча б чек на сто фунтів стерлінгів, дав їй лише десять гіней, пообіцявши прислати ще, коли буде потрібно.

За таких невиразних обставин відбулася розлука й почалася поїздка. Вона минала в приємному спокої і без небезпечних пригод. Мандрівникам не загрожували розбійники або ж буря, а їхня карета так і не перекинулася, аби з'явилася нагода познайомитися з героєм. У дорозі їм не довелося зазнати ніяких тривог, окрім побоювання місіс Аллен, що вона залишила в готелі свої черевики — побоювання, на щастя, не підтвердилось.

Вони приїхали до Бата. Кетрін була на сьомому небі. Вона звертала увагу то на одну, то на іншу привабу мальовничих околиць міста й вулиць, якими вони проїхали до

готелю. Вона сюди їхала для того, щоб відчувати втіху, і була тепер щаслива.

Їх улаштували в зручних кімнатах на Палтні-стріт.

Тепер слід якось охарактеризувати місіс Аллен, щоб читач міг зрозуміти, якою мірою вчинки цієї особи, що їх можна пояснити її безцеремонністю, вульгарністю чи підозрілістю, сприятимуть розвитку головної життєвої драми героїні (тобто у який саме спосіб — перехоплюючи листи дівчини, якою опікувалася, зводячи на неї обмову чи вигнавши з дому — місіс Аллен зуміє в останньому томі роману довести бідолашну Кетрін до притаманних життю героїні жахливих негараздів.

Місіс Аллен була однією з багатьох осіб жіночої статі, товариство яких ні в кого не викликає ніяких емоцій, окрім подиву, що у світі знайшлися чоловіки, здатні аж так захопитися ними, щоб одружитись. Серед інших жінок вона не вирізнялася ні вродою, ні талантами, ні освіченістю, ні вишуканим вихованням. Панські замашки, млява й бездіяльна добродійність і безтурботність — ось якості, якими вона привернула до себе розумного й освіченого чоловіка, котрим був містер Аллен. В одному вона була корисна для Кетрін: відрекомендувати юну даму у світському товаристві, бо не менш, ніж юна дама, вона прагнула всюди побувати й на все подивитись. Понад усе її цікавили нові моди. Вона була в полоні невинної пристрасної вишуканої вдягатись. Тому знайомство нашої героїні зі світським товариством затрималося на три-чотири дні, протягом яких було з'ясовано, що нині переважно носять, а після цього для місіс Аллен була пошита наймодніша сукня. Кетрін також дещо собі купила, і, коли всі справи були залагоджені, настав нарешті знаменний вечір, коли вона мала вперше з'явитись у Верхніх залах. Її волосся було підстрижене й укладене найкращим

перукарем, її одягли з усією ретельністю, і, як запевняли місіс Аллен і покоївка, вона виглядала якнайліпше. Підбадьорена їхньою оцінкою, Кетрін сподівалася розчинитися з-поміж присутніх, не давши приводу своєю зовнішністю для якихось зауважень. Звісно, їй було б дуже приємно викликати у когось захоплення, але про це вона й не мріяла.

Місіс Аллен чепурилася так довго, що вони увійшли до бальної зали доволі пізно. Сезон був у розпалі, людей у залі було повно, і дві леді протискувались уперед самі, бо містер Аллен рушив прямісенько до кімнати для гри в карти, полишивши дам напризволяще. Місіс Аллен пройшла повз гурт чоловіків біля входу зі швидкістю, яку тільки могла розвинути, приділяючи більше уваги своїй новій сукні, ніж молодій супутниці. Кетрін, однак, вчепилася у неї, тримаючи свою покровительку під руку так міцно, що їх не могла роз'єднати загальна товкотнеча. Але, на її превелике здивування, вона побачила, що, просуваючись углиб зали, вони зовсім не виходять з натовпу. Навпаки, юрба навколо них, здавалось, щільнішала. Вона сподівалася, що, достатньо відійшовши від дверей, вони легко знайдуть собі зручне місце й зможуть спостерігати за танцями. Але сталося зовсім інакше; і, хоч завдяки невтомній енергії місіс Аллен вони дісталися до найбільш віддаленої від дверей місцини, їхнє становище, проте, не зазнало змін: вони, як і до того, нічого не бачили, окрім пір'їн на головах деяких дам. Вони продовжували просуватись уперед в пошуках кращого місця. І вдаючись раз по раз до сили й спритності, потрапили нарешті до проходу позаду найвищої лави. Тут людей було менше, ніж унизу, і звідси міс Морланд змогла нарешті окинути оком усе товариство, що перебувало під нею, і всі перешкоди, які вона щойно подолала. Вид був чудовий, і вперше за цей вечір вона відчула себе на балу. Їй дуже хотілося

танцювати, але ні з ким у залі вона не була знайома. Місіс Аллен робила все, що могла зробити за таких обставин, час від часу кажучи спокійним голосом:

— Мені б так хотілось, моя любя, щоб ви змогли взяти участь у танцях! Якби тільки для вас знайшовся партнер!

Упродовж якогось часу її юна подруга була їй вдячна за співчуття, але ці фрази повторювались так часто й пуття з них було так мало, що зрештою вони почали дратувати Кетрін і їй набридло на них відгукуватись.

Вони, однак, недовго насолоджувалися затишним місцем нагорі, яке їм нелегко дісталось. Незабаром усі пішли пити чай, і їм довелося протискуватися туди разом з усіма іншими. Кетрін уже відчувала певне розчарування: вона втомилася від того, що з усіх боків її раз по раз штовхали люди з малопривабливими обличчями, серед яких вона була такою чужою, що навіть не могла відвернути свою увагу від незручності тисняви, обмінюючись з присутніми короткими зауваженнями. І коли вони нарешті дісталися чайної кімнати, неможливість приєднатися до якихось знайомих, з кимось привітатись або попросити якогось джентльмена допомогти відчувалась особливо гостро. Містера Аллена ніде не було. І, не знаючи, що робити далі, вони були змушені присісти скраєчку столу, навколо якого вже зібралася велика компанія, яка також не знала куди себе діти і розмовляла лише поміж себе.

Перше, що зробила місіс Аллен, як тільки вони сіли, так це привітала себе з тим, що їй пощастило вберегти свою нову сукню.

— Було б просто жахливо, коли б її порвали, — сказала вона, — ти згодна? Це ж такий тонкий мусліні! Як на мене, у всій залі немає нічого подібного, запевняю!

— Як прикро, — прошепотіла Кетрін, — що з-поміж усіх немає жодної знайомої людини!